

Yüksek Mîmar Dr.

İ. Aydın Yüksel'e
ARMAĞAN

Yüksek Mîmar Dr.
İ. Aydın Yüksel'e
ARMAĞAN

Bu kitap **İstanbul Fetih Cemiyeti**'nin 111. kitabıdır.

1. baskı: Aralık 2012

ISBN: 978-975-7618-54-6

Yayın Heyeti:
Prof. Dr. Mustafa Fayda
Prof. Dr. Mustafa Tahralı
Prof. Dr. Mehmet Karpuzcu

Dizgi:
Kubbealtı Dizgi Merkezi
Âsuman Öztürk

Grafik Tasarım:
Burcu Kayalar

Baskı:
Seçil Ofset
100. yıl Matbaacılar Sitesi
4. Cadde, no: 77
Bağcılar - İstanbul
tel: 0212 629 06 15

İstanbul Fetih Cemiyeti
Kara Mustafa Paşa Medresesi, no: 43
Çarşıkapı - İstanbul
tel: 0212 517 41 68

İsteme Adresi:
Kubbealtı İktisâdi İşletmesi
Peykhâne Sokağı no: 3
34122 Çemberlitaş - İstanbul
tel: 0212 516 23 56 - 516 63 87
faks: 0212 638 02 72
e-posta: info@kubbealti.org.tr
www.kubbealti.org.tr

© 2012

Bu kitapta yayımlanan yazı ve resimlerin tüm hakları saklıdır, tamamı ya da bir bölümü yayıncıdan izin alınmadan kopyalanamaz, çoğaltılamaz, basılamaz, yayımlanamaz.

Fâti̇h Sultan Mehmet'in Romanı -Fâti̇h Konulu Romanlar Üzerine Bir İnceleme-

Semâ Uğurcan*

*Son günün cengi olurken, ne şafakmış o şafak
Yahyâ Kemal*

Türk milletinin en büyük atalarından biri gördüğü Fâti̇h Sultan Mehmet,¹ romanımıza nasıl yansımıştır? Aşırı tebcîli yâhut tenkid, Fâti̇h'e âit gerçekleri örtmeyecek şekilde yansımış mıdır? Fâti̇h ile ilgili romanlardan hareketle bu sorulara cevap arayacağız.

19. yüzyıl romanında Fâti̇h'ten bahis varsa da roman kahramanı olarak canlandırılmaz. Fâti̇h, târih de yazan Ahmet Midhat Efendi ve Mîzancı Murad'da roman kahramanlarının kişiliklerine etki eden bir büyük olarak geçer. Fâti̇h ve İstanbul'un fethi, II. Meşrûtiyet devrinde Morali Vassaf Kadri'nin *Şimal Rüzgârı* (1913) ile roman konusu olur. Cumhûriyet devrinde, roman kahramanı olarak önce 1928'de Nizâmettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun *Kara Davut*'unda yer alır. Fâti̇h merkezli roman sayısı 500. fetih yıldönümü yılları dolayısıyla 1950'lerde artar. 2000 yılına kadar da azalır, çoğalır. Burada 1910'lu yıllardan 2000'e kadar her on yılı esas alarak, Fâti̇h konulu romanlarda Fâti̇h'in, fethinin ve devrinin tablosu üzerinde duracağız. Ele aldığımız romanlar; Tepedelenlioğlu'nun *Kara Davut* (1928), Sertelli'nin *Bizans'ın Son Günleri-İstanbul'u Nasıl Aldık?* (1930), Tan'ın *Cem Sultan* (1933), Akundan Akına (1936), Kozanoğlu'nun *Fâti̇h Feneri* (1952), Şapolyo'nun *Fâti̇h İstanbul Kapılarında* (1953), Tülbentçi'nin *İstanbul'un Fethi-İstanbul Kapılarında-* (1954), Yeşim'in *Bizanslı Beyaz Güvercin* (1961), Kızıl Elma (1971), Danışman'ın *Fâti̇h Sultan Mehmed* (1969-1971), Yılmaz'ın *Aziz Sofi* (1976), Sepetçioğlu'nun *Fâti̇h Üçlemesi (Ebemkuşağı, Sabır, Gece Vaktinde Gündönümü* 1980), Kongar'ın *Hocaefendi'nin Sandukası* (1989), Gürsel'in *Boğazkesen Fâti̇h'in Romanı* (1995), Erman'ın, *Beyazates Adası* (1998) Çıracıoğlu'nun *Kara Büyüklü Uyku* (1999), Coral'ın *Bizans'ta Kayıp Zaman* (1998), *Konstantiniye'nin Yitik Günceleri* (1999) isimli romanlardır.

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

1 Dr. Aydın Yüksel'in Fâti̇h Sultan Mehmet'e sevgisine ve ilgisine bir şeyler katmak temennisiyle!..

Bu eserlerin büyük çoğunluğu İstanbul'un fethini konu eder. Birkaçı da Fâtih'in fetihden sonra devlet yapılanması yâhut öldükten sonra oğulları arasındaki taht kavgası ile ilgilidir. Eserlerin çoğunda Fâtih merkezdeki kahramandır. Romanlarda Fâtih'in, öteki gerçek veya hayâlî kahramanlarla ilişkisi olay dokusunu oluşturur. Romancılar genelde Fâtih'i idealize eder. İdealize etmeyenler de devlet adamı-kumandan olarak büyüklüğüyle ilgili pek çok ayrıntı sunar. Fâtih, birebir aslî kahraman olmadığı birkaç eserde, devir dediğimiz zaman ve mekânın hâkimi konumunda bulunur. *Akından Akına, Kızılma, Hocaefendi'nin Sandukası, Beyazates Adası*'nda, herkesin içinde bulunduğu bir atmosferde, herkesin hayâtını etkileyecek şeylere damga bastığından dolayı yine merkezî şahıstır.

Ele aldığımız romanların dayandığı genel şablonu Fâtih tarafında ve Fâtih karşısında bulunmak şeklinde ikiye ayırarak şöyle ortaya çıkarabiliriz: Vassaf Kadri'nin *Şimal Rüzgârı*, Fâtih'in Bizans'a girmesi ve iyilikler getirmesiyle Rus-Latin güçlerinin Türkleri İstanbul'dan çıkarma planları zıtlığına; Tepedelenlioğlu'nun *Kara Davut*'u Fâtih ile bir Türk beyi Davut arasında, kahramanlık birliği, karakter zıtlığı, iki erkeğin aynı Bizanslı kıza âşık olma çatışmasına; Sertelli'nin *Bizans'ın Son Günleri ve İstanbul'u Nasıl Aldık?*'i şehri kuşatan Türk, savunan Bizans zıtlığına, Türklerin fetih hareketinin zikzaklarına; Tan'ın *Cem Sultan*'ı Fâtih'in dirimi-ölümü zıtlığına, iki oğlu arasındaki iktidar çatışmasına; *Akından Akına*'sı Fâtih'in bir akıncı vâsıtasıyla Romanyalı Kazıklı Voyvoda, bir de entrikacı Latin dünyâsı ile ilişkilerine; Kozanoğlu'nun *Fâtih Feneri* fetihinde Fâtih ile Mustafa, Orhan gibi Osmanlı hânedânının öteki kolları arasındaki çatışmanın düzelmesine, Şapolyo'nun *Fâtih İstanbul Kapılarında*'sı Türk-Bizans zıtlığına, fetih sürecindeki zikzaklara; Türkmen'in *Fâtih'in Zaferi*'nde Fâtih ve alt kadrolu diğer Fâtihler ile Çandarlı Halil Paşa-Bizanslılar arasındaki zıtlığa; Tülbentçi'nin *İstanbul'un Fethi-İstanbul Kapılarında* Türk-Bizans zıtlığına; Yeşim'in *Bizanslı Beyaz Güvercin*'i fetheden ile fethedilen farkına, Türk yiğidiyle Bizans güzelinin millî kimlik farkını yenen aşklarına; Danışman'ın *Fâtih Sultan Mehmet*'i fetih çerçevesinde Türk-Bizans, Fâtih-Konstantin zıtlığına; Yeşim'in *Kızılma*'sı Fâtih'in Batı Roma'yı fetih teşebbüsünün ölümüyle sona ermesine, Yılmaz'ın *Aziz Sofi*'si, Ayasofya'nın şâhit olduğu Bizans dünyâsı ile Türk dünyâsının zıtlığına; Sepetçioğlu'nun *Fâtih Üçlemesi (Ebemkuşığı, Sabır, Gündönümü)* İstanbul'u fethetmeye kade-rin müsâade ettikleriyle etmediklerinin zıtlığına, Türk-Bizans zıtlığıyla fetih sürecindeki zikzaklara; Kongar'ın *Hoca Efendi'nin Sandukası* Fâtih ile iç-dış şer güçlerinin Fâtih ve Osmanlı'ya karşı zafer kazanmasına;

Gürsel'in *Boğazkesen Fâtih'in Romanı* Fâtih'in İstanbul'u fethetmekteki, Fâtih Haznedar'ın roman yaratmaktaki sabırsızlık benzerliğine, Fethin zikzaklarına; Erman'ın *Beyazateş Adası* Fâtih'in din alanındaki hoşgörüsüyle hoşgörüsüz kişiler arasındaki zıtlığa, bunun mîmârîye yansımalarına; Çıracıoğlu'nun *Kara Büyülü Uyku*'su Türk top dökümcüleriyle Macar top dökümcülerinin zıt hedeflerinin Şâhî topunun infilâkına yol açmasına; Coral'ın *Bizans'ta Kayıp Zaman* ve *Yitik Konstantiniye Günceleri* şehrin Bizans ve Osmanlı hâkimiyetindeki şehrin manzaraları zıtlığına dayanır.

1914'ten 2000'e farklı bakışlar

Açıkladığımız şablon, yirmi iki romanın konu bakımından pek farklı olmadığını ancak birbirinin aynısı da olmadığını gösterir. Yazarların bakış tarzı farkı, 1980 sonrasında eser yapılarının farkı, Fâtih romanlarını birbirinden ayırır. Bakış tarzı oluşmasında, yazma zamânının târihî, siyâsî, kültürel atmosferinin, kısacası dönem rûhunun büyük etkisi vardır. Her on yılın Fâtih romanlarına baktığımızda, hükümdarın işleniş tarzında bu etkiyi bulmak mümkündür. 1914 târîhli *Şimal Rüzgârı*, Balkan felâketinin henüz yaşandığı, Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı yılın eseridir. Fâtih figürüne Türkçülük açısından bakan yazar, onu ve askerini yüceltir. Ama aynı zamanda İstanbul fethini, etraftaki başka devletlerin Türkü içten yıkma sürecini başlatma târihi olarak gösterir. 1923 sonrasında, Osmanlı târihine özellikle son döneme bakış olumsuzdur. Hânedan fikrinden uzaklaşmıştır. Bu yıllar Millî Mücâdele'nin Ankara'dan idâre edildiği, 1923'te Ankara'nın başkent olduğu, Meşrûtiyet yıllarındaki Fâtih ihtifallerinin sona erdiği bir dönemdir. Bu atmosferde Fâtih-fetih konusu bir tarafa bırakılır. Cumhûriyet döneminin Fâtih konulu ilk romanı *Kara Davut* (Nizâmettin Nazif 1928), olumsuz Fâtih imajı çizmekte de bir ilk teşkil eder. Tepedelenlioğlu kahramanı Davut'a târihte olmayacak bir şey yaptırır, Fâtih'e tokat attırır. Okuyucunun bu sahneyi hiç de hoş görmemesi, yazarın sonraki baskılarda bu epizodu kaldırmasına yol açar.² 1930'lardan sonra Osmanlı târihine olumsuz bakış nispeten

2 Bu sahne ardından okuyucuların itirazları ve oluşan polemik, ayrıca bu eserde Fâtih isimli kahramana yüklenen bütün olumsuzluklar hakkında bk. Zeki Taştan, "Türk Romanında İstanbul'un Fethi ve Fâtih", *Türk Edebiyatında İstanbul'un Fethi ve Fâtih*, s. 221-223.

yumuşar. Târihî romanda da Fâtih-fetih konusuna ağırlık verilir. 1930'lu yıllarda Turhan Tan, İskender Fahri Sertelli bu dönemde Fâtih romanı yazarlar. Sertelli *Bizans'ın Son Günleri ve İstanbul'u Nasıl Aldık?* (1930) ikilisini, ihtiyar imparatorluğa karşı tâze gücün büyük zaferi olarak gören bir bakış açısıyla dokur. Onun yüceltici bakışında, Tepedelenlioğlu'na bir cevap yâhut *Kara Davut*'u tenkit edenlerin beklentisini karşılamak amacı vardır. 1930'lu yıllarda, Turhan Tan'ın Fâtih'e bakışında Tepedelenlioğlu kadar olmasa da olumsuzluk hissedilir. *Akından Akına*'da (1933) Fâtih'in fetihten sonra içten içe Bizans zihniyetiyle fethedildiği tenkîdini getirir. Tan, *Cem Sultan*'da şehzâdenin esâret yıllarını acımayla nakletmesine rağmen, Fâtih'in oğullarının iktidar hırsıyla Türkü Türke kırdırdığı ve bu esnâda değerli devlet adamlarının harcandığı tezini savunur. 1940'ların târihî romanında Fâtih yeniden büyük sultandır. Safiye Erol *Ciğerdelen*'de (1947) onu en sevilen ata olarak gösterir.³ Ancak Fâtih'in bir eserin ana kahramanı konumunda olması 1950'lerde mümkün olacaktır. 1950'lerde önceki on yıllara göre mâzîye ılımlı bakış, hamâsete önem veriş başlar ve 500. fetih yılı kutlamaları ile Fâtih sevgisi ve tebçili romanlara da yansır. Abdullah Kozanoğlu *Fâtih Fener*'nde (1952) tek Fâtih'i değil, bütün hânedânın îtibârını îade eder. Fetret devrinden sonra devletin başına dert çıkaran Mustafa'nın oğlunu ve Orhan gibi şehzâdeleri bile aklar. Dönem yazarlarından târihçi Enver Behnan Şapolyo Fâtih'i Türkçülük bilinci ile büyümüş gösterir. Oğuz-Fâtih ilişkisi, fetihde Türkmen rolü, Çandarlı Halil Paşa'ya müspet bakış gibi hususlara yer verir. Tülbentçi de onun gibidir. 1960'lı, 70'li ve 80'li yıllarda Fâtih, mâzîdeki büyüklüklere önem veren milliyetçi bakış açılı romanlarda işlenir. Râgıp Yeşim'in ve özellikle Zuhûri Danışman'ın Fâtih romanları, yazarların kendi hayallerinden veya hikâye-efsânelerden gelen özel hayat ayrıntılarıyla doludur. Bu eserlerde fiktif ayrıntı yanı sıra târihî bilgi bolluğunu, 1953 "Fethin büyük yıldönümü" dolayısıyla çıkan neşriyâtın etkisine bağlamak mümkündür. Fâtih'i alenî yücelten son örnek Fâtih Üçlemesi (*Ebemkuşağı, Sabır, Gece Vaktinde Gündönümü*) ile Mustafa Necâti Sepetçioğlu'dur. 1989-2000 arasında Fâtih konulu kitaplar yine artar. 1989'da Emre Kongar'ın *Hocaefendi'nin Sandukası*, 1995'te Nedim Gürsel'in *Boğazkesen Fâtih'in Romani*'ndan sonra

3 *Ciğerdelen*'de, 1940'ların başında yaşayan roman kahramanın rüyâsına, Fâtih döneminde yaşayan büyük cedit girer ve Fâtih hakkında "Yeryüzünde daha mükemmel bir insan yoktu. Beşer cinsinin övünücü ve süsü olan bütün meziyetlere, bütün kudretlere sultânım bir mührak noktasydı" der. (Safiye Erol, İstanbul: 1974, Boğaziçi Yayınları, s. 12-13).

Nevzat Erman, Vecdi Çıracıoğlu ve Mehmet Coral sırasıyla *Beyazateş Adası*, *Kara Büyüklü Uyku*, *Bizans'ta Kayıp Zaman*, *Konstantiniye'nin Yitik Günceleri* kitaplarını yayınladı. 1990'a doğru Fâtih konusunun yeniden gündeme gelmesinin sebepleri vardır. Soğuk savaş arkası târihî olaylara-kişilere ilgi, şehir araştırmalarına yöneliş, hükümdar-şehir özdeşleşmesinin ilk çağrışımı Fâtih-İstanbul özdeşleşmesi, 1999'da Osmanlı'nın kuruluşunun 700. yıldönümü, 2000'de yeni milenyumu karşılamının heyecânı bu âmillerin başlıcalarıdır.

Popüler târihî romandan karmaşık yapılı târihî romana

Sepetçioğlu'nun *Fâtih Üçlemesi*'nden önceki romanlara târihî romandan çok, mâcerâ romanı denebilir. Popüler romanın özelliklerini târih alanına kaydıran yazarlar, târihî bilgiyi, efsâneyi, hayal güçlerini birleştirirler. Bu romancıların kuvvetli bir rakîbi vardır: Fâtih'ten bahseden bütün bir târih. Romancıların söylemleri de çoğu zaman târih söylemine kaçır. Fâtih merkezli olayları târihçi gibi anlatırlar, tahkiyede târihlerdeki tahkiyeye kapılırlar. Yazarlar, dönem-mekân ayrıntılarına, psikolojiye, hayâlî kişilere, aşk ilişkilerine yer vererek târihi edebî esere çevirmeye çalışırlar. Bu eserler büyük estetik değer taşımasa da benzerleri popüler eserler gibi halkın okuma zevkini, târih bilgi ve sevgisini, hamâsî duygularını artırır. Romanlardaki olayları aşağı yukarı Fâtih'in doğuşu, tahta çıkışı veya en önemlisi fethin cereyânı şeklinde bir kronolojik sırayla sunan yazarlardan sonra Mustafa Necâti Sepetçioğlu'nun 1980 târihli *Fatih Üçlemesi*'nde yapı değişir. Sepetçioğlunun üçlemesi, târihin seyrine uymayan ağır bir seyirde ilerlerse de önceki Fâtih romanlarından daha estetik özellikler taşır.

1989 sonrasındaki romanları *Hocaefendi'nin Sandukası*, *Boğazkesen Fâtih'in Romanı*, *Kara Büyüklü Uyku* ve *Yitik Konstantiniye Günceleri*'nde, kalabalığa hitap eden hamâsî öğeler azalır. Kişilerdeki hâkimiyet irâdesi, savaşlarda birbirini kırma söylemi daha kesifleşir. Çok lâfın, uzun tasvirlerin yerini de kısa ve tablololu cümleler, kısa metinler alır. Bu eserler, Fâtih'i merkez yapmak açısından eskilerle birleşir. Fakat fethin veya Fâtih'in daha az temas edilmiş bir yönünü işlerler. Bu eserler kendilerinden öncekinden yapılarıyla ayrılırlar. Dünyâda ve bizde 20. yüzyılın son on yılında, klasik yapısından uzaklaşan romanların sayısı çoğalmıştır. Târihî romanlarda da metinler arası ilişkiler, postmodernizm, fantastiklik vâsıtaları denenir. Kongar'ın, Gürsel'in, Erman'ın, Fâtih ile ilgili

Hocaefendi'nin Sandukası, Boğazkesen Fâtih'in Romani, Beyazateş Adası, çekirdek metin-çerçeve metin iç içeliğini kullanır.

Romanlardaki Fâtih Sultan Mehmet⁴

Târihî Türk edebiyâtı genelde tablo-portre formunu kullanır. Olayları özellikle savaşları tablolandırır, şahısları portrelendirir. Fâtih konulu romanlar da böyledir. Kahramanların yalın kat olduğu romanlarda dış portre, kararlar, hareketler hâkimdir. Bu, târihten hazır bulunmuş bir portredir. İç portre çok zengin değildir. Romanlarda benzeyen veya farklı yönler gösteren Fâtih portresi/tablosuna dâir tespitlerimiz şöyledir:

Çocukluk çağında Mehmet

Fâtih'in tederîcî büyümesi Şapolyo ve Sepetçioğlu'nun eserlerinde görünür. Çocukluk yıllarına mekân olarak Manisa hâkimdir. Şapolyo romanında anne-baba-dadı-hocaların Mehmet'i sultanlığa hazırlamaları, bir millete mensup olma ve onu yükseltme idealini kazandırmaları üzerinde durur. Bu kişiler "bilen", Fâtih "bilmeyen ama merak eden" konumundadır. En iyi mektep de târih mektebidir. Fâtih'in her merâkî târihteki bir olay sebep-sonuç ilişkisi ile açıklanmasıyla kafasına sokulur. Öteki yazarların uzun ayrıntılarla verdiği sahneleri, çoğunluk hatırlamalarla birkaç cümle içinde veren Nedim Gürsel, Molla Gürânî'yi öğrencisinin duyularına işleyen "kızılçık sopası" çağrışımıyla canlandırır. Sepetçioğlu Mehmet'i Osmanlı veliahtı olmadığına göre, yetişme yıllarında âzâde kalmak isteyen bir çocuk olarak gösterir. Sorumluluk çerçevesinde yetiştirilmesi gereken ağabeyi Alâeddin'dir. Sepetçioğlu'nun *Gündoğumu*'ndeki araştırmacı, hür irâdeli Mehmet ile Tepedelenlioğlu'nun *Kara Davut*'taki saltanat hırsını herkese baskıyla kâbul ettiren, yaralıları dövdüren, kendisinden iyi dövüşene dış bileyen Mehmet arasında fark vardır. *Kara Davut* romanı, bir Türk beyinin oğlu olan yiğit Davut ile kendisini şehzâdeden öte bir sultan olarak gören Manisa Bey'i Mehmet (s. 36) arasındaki hesaplaşma çocukluk yıllarına dayanır. Kısacası Manisa yılları Fâtih'in şehzâdelik eğitimi alma, hayâtı tanıma, sultan olarak Edirne'ye gitme-geri dönme, sadrâzam Çandarlı Halil Paşa'yla paylaşacak hesâbı biriktirme yıllardır.

4 Romanlarda kahramanın gerçek adı Mehmet daha çok geçer. Ancak biz makâle başlığına da uyarak Fâtih ismini kullanacağız.

Fethin Fâtih

Romanlarda asıl önem verilen Fâtih, Edirne'de tahta çıkar çıkmaz Bizans'ı kuşatma hazırlığına giren Fâtih'tir. Hemen bütün romanlarda azmini, irâdesini İstanbul fethine bağlayan Fâtih'ten söz edilir. Hükümdârın Bizans'ı almak istemesinin sebebini, yâni icrââtının ardındaki temel zihniyeti yazarlar farklı yorumlar. Peygamber'in hadîsine dayanarak İslâmîyet'in müjdelediği asker olma ideali Kozanoğlu, Tülbentçi, Şapolyo ve Sepetçioğlu'nda yer yer görülür. 1950'lerin romancıları Şapolyo, Tülbentçi, Kozanoğlu icrââtı, Anadolu ve Rumeli toprak bütünlüğünü sağlamak gerekliliğine de bağlar. Mutlak hâkimiyetin, iktidârının tadına varmak ve Notaras'ın kızı İren'e kavuşmak şeklinde ihtiras tatmîniyle fethine yönelme Tepedelenlioğlu'nda vardır (1928). Râgıp Yeşim, Nedim Gürsel ve Mehmet Coral Roma'nın mîrâsını devralmak için hareket ettiği ispatlamaya çalışırlar (sırasıyla 1964, 1995, 1999). Nedim Gürsel'deki Fâtih hem âşık olduğu şehre sâhip olmak ihtirâsı taşır. Hem fetihle dünya hâkimiyetine doğru ilk adımı atacağına inanır. Yazarların Fâtih'i canlandırma motiflerinin ortak noktası, amacı uğruna gösterdiği direnç, bu dirençle orduyu ve teknolojiyi kullanma sanatıdır. Fâtih'in kuvvetinde Peygamber hadîsini gerçekleştirmek arzusunun ön plana geçirmek isteyenler, metinde dînî unsurlar, kahramanın şahsında ubûdiyet, teslimiyet, dünyevî planda paylaşımcılık, teşvik edicilik gibi unsurlar kullanır (Tülbentçi: s. 207, Şapolyo: s. 190, Sepetçioğlu: s. 365). Zaman zaman kaderin kendisine müyesser kıldığına inandığı başarının gecikmesi karşısında yazarlar bu karakterde sabırsızlık, ümitsizlik emâreleri vurgular. Fetih arzusunun Fâtih'teki dünyevî tazyikle harekete geçmesini anlatan romanlar, onu kibir, inat, sabırsızlık, hattâ zulüm gibi zaaf lar içinde gösterirler (Gürsel, s. 159, Çıracıoğlu). Fâtih'in, donanmanın başarısızlığı üzerine Baltaoğlu'na saldırması anekdotu neredeyse bütün metinde vardır.

Fâtih'in iyiliğini öne çıkarma gâyesindeki yazarlara göre o, halkı ve askeri ile aradaki uçurumu kaldırmış kişidir. Askerine sevgisini, nöbetteyken donan askerin alnını öperken gösterir. (Sertelli, *İstanbul'u Nasıl Aldık*, s. 46). Belli ki burada vazîfe kültü işlenir. Fethin özel mâcerâ planını, kuşatma savaşı ndan çok Bizans'taki iç kol faâliyetiyle veren metinlerin Fâtih'i, babacan, sevecen, beşerî duyguların farkına vâran, zaaf ları hoş gören, adamlarıyla yemek yiyecek kadar demokratikleşen bir figürdür. (Tülbentçi, Kozanoğlu, Yeşim, Sepetçioğlu). Şâhî topunun denenmesinde halkın sağlığını düşünen Fâtih ortaya çıkar. Kozanoğlu'nun

Fâtih Feneri'nde, fethetmeye gelen bütün askerlerle toplu namaz kılma sahnesi fetihle mânevî yönün önemini gösterir.

Yazarlar Fâtih'in askerî hareketlerini resimleştirerek verir. Bizans haritası başındaki uzun saatleri, bozulmayan yatağı, Hisar inşâsındaki hareketleri, inşâat işçiliği, hisar kulelerine tek başına tırmanması, Şâhî topu dâhil her bir topu Edirne'den taşıması, surların ardını çadır tarlasına döndürmesi... gibi Fâtih merkezli resimler yaparlar. Fethin önemli olaylarından Ceneviz gemilerini yakalayamayınca atını denize sürmesi, çâre olarak gemileri karadan denize indirmesi romanların hepsinde vardır (Tepedelenlioğlu, Sertelli, Yeşim, Sepetçioğlu, Gürsel). Bu iki savaş manzarasının Zonaro'nun Dolmabahçe Sarayı'nda bulunan tablolarına yansıdığı gibi halk resmine de yansımaları⁵ yazarların muhayyilelerine belirginlik verir. Sepetçioğlu atını denize süren Fâtih tasvîrini, atının tasvîriyle tamamlayarak, Yahyâ Kemal'in "*Bu duyuş varmış akınlardaki atlarda bile*"⁶ mısırâındaki gibi teşhis yapar: "*At denizi göğüslüyor umursamadan; köpüklerini kesmiş dalgalar atı, göğsünden iterken, at denizi itiyordu gerisin geriye, varıp teknelere ulaşmak, ... gemileri durdurmak için.*" (s. 334). Gemileri karadan denize indirme, Fâtih'in dehâsı olarak gösterilir. Bu zahmetli ve seri iş için Fâtih'in disiplini gereklidir. Kozanoğlu'nun *Fâtih Feneri*'nde târihte de gemileri karadan yürütmüş dâhî liderler hakkında bilgi verir. Böylece Fâtih'in iyi bir târih okuyucusu yâhut Anibal gibi târihî büyüklerle aynı mayadan olduğunu okuyucuya sezdirir.

Fâtih'in Bizans'ın surlarını yıkma arzusu, onu sur planlarına, zayıf nokta tespitlerine, İstanbul'un topografyasına götürür. Kendi çabaları ve bir kesimi bu işe seferber etmesi romanlarda canlandırılır. Techîzâta vukûfunu gösteren sahnelerde Fâtih'in havan topunu icat eder (Kozanoğlu, *Fâtih Feneri*). Şâhî topunun sâdece dökümü Urban'a âittir, balistik hesapları yapan Fâtih'tir. Şâhî topuna ağırlık veren iki romandan *Fâtih Feneri*'nde Urban, topun gerçek teknolojik değerini anlayacak bilgili hükümdar arayan, para için hareket etmeyen biridir. Top patlayıp Urban öldükten sonra bile Fâtih topa hâkimiyetini devam ettirir. Çıracıoğlu'nun

5 Bk. *Mâlik Aksel Taş Baskısı Halk Resimleri Koleksiyonu, Yerli ve Evrensel Mâlik Aksel*, İstanbul: 2011, s. 74.

6 "O Rüzgâr" şiirindeki bu mısırâyı üzerindeki şu mısırâ tamamlar: "O nesil düymüş akın zevkinci rüzgârda bile"; *Kendi Göklubbemiz*, İstanbul: 2008, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, s. 23

Kara Büyülü Uyku'sundaki Urban ise paraya çok düşkündür. Kim çok para verirse topunu ona satacaktır. Bu romanda Fâtih'in top mekanizmasına hâkimiyeti, ilminden değil, mîmarbaşı Müslihiddin Ağa vâsıtasıyla Urban'ın planlarını ele geçirmesinden ileri gelir. Fetih ordusu için surları alt etmenin toplar dışında bir yolu da kişver-güşâ isimli tırmanma âletinden geçer. "Birbirine bağlı kalın kalaslardan yapılmış olan kule üst üste iki kat deve derisi ile kaplanmıştı. Bundan maksat kolaylıkla ateş almamasını sağlamaktı. Düşman tarafından atılacak mermilerin vuruşunu esnetmek için kalasların arasını içeriden dışarıdan killi topraklarla svamışlardı. Kule birçok ağaç tekerleklerle dayanıyor, bunların üzerinde kolaylıkla ileri geri sürülebiliyordu. Kuledekiler çok hâkim dövüşebilirdi" (*Kara Davut*, s. 388). Gemiler denize indirildikten sonra Haliç sularında Türklerin bir köprü yapmaları ve onu yakmaya gelen gemileri etkisiz hâle getirmeleri, fetihteki ileri hamlelerden biridir. Fetih boyunca zâten iki taraf durmadan birbirine satranç gibi hamle yapar. Akşemseddin'in Eyüb El-Ensârî'nin mezarını bulması mânevî açıdan Türk tarafını kuvvetlendiren husus olarak romanların çoğunda geçer.

Hücûmun ağırlık merkezi Topkapı-Edirnekapı'dır. Batılıların üzerinde çok durdukları, açık unutulmuş Kerkopoorta yâni Cambazhâne Kapısı'na Tepedelenlioğlu, Kozanoğlu, Yeşim ve Gürsel işâret ederler. Stephan Zweig'ın *Yıldızın Parladığı Anlar*'ında Türklerin bütün işinin bu açık unutulmuş kapıdan girmek olduğunu yazar. Tepedelenlioğlu, Yeşim ilk girişi bu kapıdan gösterirler. Ancak bu girişin kolay olmadığını vurgulayan sahneler hepsinde mevcuttur. Kara Davut buradan surlara sancak dikerek, Topkapı-Edirnekapı surlarında yenilmekte olan Türk tarafının moralini yükseltmiştir. Bu romanda Davut, Coral'ın *Konstantiniye'nin Yitik Günceleri*'nde Yiğit Ali ilk sancak diken kişidir. Diğer eserlerde, Ulubatlı Hasan'ın sancak diktiği yazılıdır.

Romancılar kuşatma esnâsında Fâtih'in Konstantin'e, etrâfindakilere söylediği târihe geçmiş sözlerini, karakterinin özeti olarak kahramanın ağzından verirler. Herkesten farklı olduğunu belirtmek üzere "Benim gücümün yettiği yere kendisinin (bâzi yerlerde atalarının) ümit ve hayalleri bile ulaşamaz" der (*Kara Davut*, s. 225, *İstanbul Kapılarında*, s. 181). Kuşatma uzayınca "Ya ben Bizans'ı alacağım, ya Bizans beni alacak" sözünü sarfeder. (*İstanbul Kapılarında*, s. 272, *İstanbul'un Fethi*, s. 86, *Fâtih Feneri*, s. 237, *Gündoğumu*, s. 237), Son hüçûmun zamânına dâir soruya "surlarımı sakalımın teki bilse koparıp atardım" cevâbını verir (*Bizanslı Beyaz Güvercin*, s. 30, *Gün Dönümü*, s. 254, *Konstantiniye'nin Yitik Günceleri* s. 22). Bu sözler yazarların târihteki hazır malzemeyi metne yerleştirmesidir. Söyleniş bağlamında da fazla fark yoktur.

Kuşatma günlerinde Fâtih'in etrâfındaki devlet adamları, kumandanlar, din-tasavvuf mensupları târihteki rolleriyle görünürler. Yazarlar, onları canlandırmada da fethettiler ideolojiden hareket ederler. Tepedelenlioğlu ayrıntılı romanında Fâtih'in etrâfına târihten bilinenleri koyarsa da Anadolu Türk beylerine önem verir. Kozanoğlu Fâtih'in Bizans'ta yaşayan Osmanoğlu akrabalarına yer verir. Türkmen, Şapolyo, Tülbentçi pâdişah, derviş, asker, halk adamını bir araya toplar. Sepetçioğlu ordu-millete önem verse de ağırlık tasavvuf ehlinedir. Nedim Gürsel'de sadrâzam, ulemâ, bir içoğlan, yeniçeriler ve azep askerleri söz konusudur.

Romancılar fetihde Fâtih ve yakın çevresinin rolünü târihte vurgulandığı gibi dile getirir ama kitle içindeki birkaç kişiyi birebir canlandırmaktan da geri kalmaz. Bu hayâlî şahıslar târihin adsız kahramanları olarak eserlere girer. Tepedelenlioğlu, fetihde liderden çok kalabalıkların rolünü vurgular. Yüz binlerin gayretinin görmezlikten gelinmesine, bütün başarının lidere atfedilmesine karşı çıkan kahramanı, Fâtih'e, "*Kara Davut ve benzerleri dilerse kahraman diye başlarına çıkarttıklarını bir anda yere çalarlar*" der. (s. 418) Yazarın 1928'lerin ideolojisine göre fethi yapanın büyük Türk gücü olduğunu vurgulamak istediği açıkça bellidir. 1990'lardan sonraki metinlerde fethettiler katılanların büyük-yüce gayeleri olmadığı Coral'ın eserinde görülür. "Cambazhâne Kapısı"nda Demirci Ali isimli şahsın anlattığına göre Fetih ordusuna ganîmet-talan arzusu yâhut bir şeylere dâhil olmak kaygısıyla katılanlar çoktur. En büyük kaybı da kuşatmanın ön safına yerleştirilen bu başıbozuk kuvvetler verir.

1950'lerden itibaren Ulubatlı Hasan öne çıkar. Sancağı surlara ilk diken kişi olduğuna inanılan kalabalıkların sembolü Ulubatlı Hasan, halk muhayyilesine Fâtih kadar girmiştir. Ulubatlı Hasan'ın adına, 1950 sonrasında rastlanır. Fâik Türkmen'in roman başlığı, iç yüzde *Fâtih ve Ulubatlı Hasan*'dir. 1952, eseri *Fâtih Feneri*'nde yine Ulubatlı Hasan'a rastlanır. Ona en geniş yeri, üç romanı içine alacak şekilde Sepetçioğlu verir. Sepetçioğlu building (büyüme-olgunlaşma) romanı yazarcasına, Hasan'ı başarıya ve şehitliğe gidecek yolda adım adım ilerletir.

Halkın, alt rütbeli askerin varlığı, şehrin kuşatılması kadar Rumeli Hisârî'nin inşâsında kendisini gösterir. Bu konuda özellikle Sepetçioğlu, "Süleymâniye'de Bayram Sabâhı" şiirindeki "*Taşımış harcını gâzileri, serdârıyla / Taşı yenmiş nice bin işçisi, mîmârıyla*" mısraına uymuş gibidir. Rumeli Hisârî'nin sâdece ordunun değil, bütün halkın emeğiyle yapılmış gösterir. Rumeli Hisârî'nin inşâsına çalışanlar arasında kadınlar, çocuklar,

sakatlar vardır. Bir kısmı İstanbul'un fethini özleyerek ölmüşlerin evlâtlarıdır. İnşâatta kendi adlarına çalıştıkları kadar yakınları adına da çalışırlar. Tülbentçi'nin romanında kale için Fâtih'in hocası Molla Hüsrev de sırtında taş taşımak ister. Fâtih yaşlı hocasını karârından caydıramayınca taşları berâber taşımalarını teklif eder. Nedim Gürsel *Fâtih'in Romanı*'nda Çandarlı'yı kale için para veren fakat emek vermeyen kişi olarak gösterir. Diğerleri gibi taş taşımaması, onun ortak heyecânın dışında kaldığını gösterir. Kalenin üç kulesinden en alçağının onunkisi olması da ikbalden idbâra düştüğünü gösterir.

Romanlarda fethetme hizmet eden alt kadronun büyük kısmı Bizans içindeki câsuslardan oluşur. Onlar, amacı için Fâtih'in herkesi kullandığının göstergesidirler. Câsus bolluğu iki sebepten olabilir. Feridun Fâzıl Tülbentçi, Behnan Şapolyo, Abdullah Kozanoğlu, Râgıp Yeşim, Mustafa Necâti Sepetçioğlu metne câsusları koyarlar.⁷ Târihte câsusluk kolunun yer almaması yazarların muhayyilesini hür bırakmıştır. Onlar vâsıtasıyla Bizans'ın içi ve Bizanslılar daha belirgin hâle gelmiştir. Câsuslar bir taraftan fethin askeri kalacak, diğer taraftan Bizanslıya orali olduğuna inandıracak kadar onlardanmış gibi davranacaktır. Feridun Fâzıl Tülbentçi, Enver Behnan Şapolyo, Râgıp Şevki Yeşim, Mustafa Necâti Sepetçioğlu Bizans'taki câsusları romanın fiktif dünyâsı için kullanırlar. Onlarla Bizanslı kızlar arasındaki aşk, târihi fiktife döndürür. Râgıp Şevki Yeşim'in *Bizanslı Beyaz Güvercin* romanında, Türk câsusları gibi şehrin nasıl düştüğü, Türkler girince neler olacağını hükümdara rapor eder. Bu şekilde fethedilecek yerin son anlarını anlatan bir vak'anüvist rolü oynar. Sepetçioğlu'nun câsusları, Bizans'ta çıkan olayların dâima oyalama taktiğiyle ertelendiğini görürler (*Gündönümü*, s. 294). Onlar, son hücumun olacağı gece Bizans'ı bırakarak Türk tarafına geçerler: "*Hazret-i Peygamber'in mutlu kıldığı askerler arasına katılmak için*" böyle hareket etmişlerdir." (s. 275)

Bizans tarafı

Yazarların fethi anlatırken Bizans'ı Türklere karşı çatışma unsuru olarak kullanırlar. Bizans'ın kuvveti surlarından gelir. Bizans surları her

7 Fâtih konulu romanlar yazıldığı sırada, iki dünya savaşı, arkadan Soğuk Savaş olmakta, câsusların savaşı da sıcak savaşa çeşni eklemektedir. Yazarların bu etkiyle İstanbul fethinde câsusları çok kullandıkları düşünülebilir.

türlü deliliğe alışıktır. Delilikler surlara çarpıp kırılır (*Sabır*, s. 27). Bu kuşatma hiç de kolay geçmeyecektir. Bu eserlerdeki Bizans'ı kuşatmadan önce ve kuşatma esnâsında olarak ikiye ayırmak mümkündür: Yazarlar Bizans dünyâsı üzerinde dururken "byzantin" in, "byzantinizm" in kelime anlamına somutluk katmaya çalışırlar.⁸ Tek bir şehrin içine sıkışmış, Osmanlılar zafer kazanacak şekilde saldırırken Ortodoks mu Latin mi diye kısır konular üzerine tartışmaların, dînî anlaşmazlıkların meşgul ettiği ve böldüğü bir halk.⁹ Fâtih konulu eserlerde söz konusu halk, gündün güne daha gevşek, daha güçsüz, ama bir şekilde yaşamaya devam eden bir halktır. Bizans tarafında imparator Konstantin, başvekil Notaras, danışman Spridon, saray nâzırı ve mürevvih Francez, Sır Kâtibi, danışman Agripas, şâir Priamos, Patrik Genaidos, hazîne bakanı, elçiler, zindan komutanı Laskaridis, askerler, Rum ateşini kullananlar, lâğımı ateşleyenler, elçiler, saray kadınları, şâirler, filozoflar, büyücüler, halk... kuşatma esnâsında yardıma gelen Cenevizliler, komutanları Jüstinyanus, denizciler, Galata tarafında tüccar Venedikler bu tabloda yerlerini alırlar.

Romanlardaki Konstantin Fâtih gibi bir bütünlük arzemez, iki aşamalı görülür. Kuşatmaya kadar zevk perest, tedbirsiz, dalkavukluktan hoşlanan, devlet adamı gerçekçiliğinden nasipsiz hükümdardır. Ancak hiçbir kuvvetin Mehmet'i karârından döndüremeyeceğini anlayınca şehri korumak için her imkânı dener, bir vatansever olarak dövüşür, kahraman olarak ölür.

Yazarlar çeşitli vesîlelerle Fâtih ile Konstantin'i karşılaştırır. II. Mehmet Topkapı surlarının önünde bütün maiyetiyle yerini alınca, o da Justinyani ve Kantakuzen ile bu surların "*karşısındaki muntikanın müdâfaasını üstüne almış, çifte kartal armasını taşıyan Bizans bayrağını surun bir kısmına dikmişti.*" (Tülbentçi, s. 253) Fâtih'in her teslim talebini, "*bu mukaddes beldeyi sonuna kadar müdâfaa edeceğim.*" sözleriyle reddeder. (Tülbentçi, s. 255) Tepedelenlioğlu'nda imparatora acıma kuvvetlidir. Konstantin'i kendisinin bozduğu değil, on asırlık pisliğin çürüttüğü bir şehri savunmakla mükellef kader mahkûmu olarak gösterir. "*Harıl harıl çalışan bir hasmın karşısında kırık bir kılıç ile saf tutmak çilgünlükten başka bir şey*

8 *Bk. Dictionnaire de L'Académie française*, 8e édition (1932-1935).

9 "Byzantin" kelimesinin anlamına uygun düşen Bizans'ın durumu ile ilgili en karakteristik çizgi Nedim Gürsel'in romanında bulunur. Orada "*kısır tartışmalar*" ifâdesi geçer (s. 155).

miydi?" (s. 324) Ama yazar, bu çılgınlığa saygı duyduğunu hissettirir.¹⁰ Sertelli'ye göre de son imparator aynı adı taşıyan ilk imparator kadar büyüktür. Bizans'ın yıkılışı ve kuruluşu bin iki yüz yıl ara ile annelerinin de isimleri aynı olan bu hükümdarlara rastlaması da dikkate değer bir husustur (*İstanbul'u Nasıl Aldık?*, s. 150). Râgıp Yeşim *Bizanslı Beyaz Güvercin*'de, Coral *Bizans'ta Kayıp Zaman*'da Konstantin'in şehir düştükten sonra "*beni öldürecek bir huristiyan yok mu?*" diye haykırdığını anlatırlar. Bu, yazarların Konstantin'i trajikleştirme tarzıdır. Tepedelenlioğlu şehir düştükten sonra "ölüme" nârasıyla, asilzâdelerini arkasına katmış, atını doludizgin süren ve savaşmak isteyen Konstantin tablosu çizer. Fethedilen şehrin Sancaktar mahallesinde, kalabalık bir yeniçeri grubuyla karşılaştığı anda yoldaşlarının kendisini terkettiğini farkettiğinde ölüme koşarcasına atılan Kayser, "*ihânetlerin, hiyânetlerin ve alçaklıkların üstüne çıkarak*" ölür (s. 455).

Kısacası iki tarafın çatışmasını birinci sırayı Türklere vererek şöyle formülleştirebiliriz: Aydınlık-karanlık, genç-yaşlı, karışık iş-istikrarlı iş, Fâtih irâdeli münâkaşalar-sonu gelmez münâkaşalar, din bütünlüğü-din münâkaşaları, ve insandan hoşlanmayan-hoşlanan, hareketli-durağan, ihtirash-kurnaz, müsâmaha-taassup, akıl îmânı-bâtil inanç, dünyevî-uhrevî, çadır-saray, at sırtı-yumuşak yatak, karavana-donatılmış sofa, top-sur, kişvergüşâ-sur, kişvergüşâ-Rum ateşi, lâğım-karşı lâğım, Azap topu-Rum ateşi.

Fetihten sonra Fâtih

İstanbul'un kapıları açıldıktan sonra ne olur? Sertelli'nin eserinde şehir düşmeden Bizans kütüphânesi ve üniversitesi Yunanistan'a kaçırlır. Ulemâ daha önceden Yunanistan'a, oradan İtalya'ya gider. Çünkü Bizans'ta ilme değer verilmemektedir. Bizans defîneleri Jüstinyanus'un subayları tarafından Ceneviz'e götürülür (Yeşim, s. 152). Bunlar Rönesansa yol açacak hareketlerdir. Râgıp Yeşim *Bizanslı Beyaz Güvercin*'de, Türklerin şehre girişlerini, ilerlemelerini ve "İslâmî geleneğe uyararak" sözünün arkasından iki günlük yağmayı dolu dizgin hareket hâlinde anlatır. Burada Fâtihlerin şiddetine mâruz kalan halk, şehre giren askere taş-rum ateşi atan kişilerdir. Son dönem yazarları şehre girişi, Bizans'ın acısını

10 Yazarların Konstantin'e saygılarında, Osmanlı'nın son pâdişâhı Vahdettin'in uğrattığı hayal kırıklığı rol oynamış olabilir.

katarak anlatırlar. Nedim Gürsel *Boğazkesen Fâtih'in Romanı*'nda Bizans halkını kuşatmada direnmenin cezâsını çeken mazlumlar, Türkleri de paragöz-kan dökücü yağmacılar olarak sunar. İkinci günün sonunda Fâtih yağmayı bitirir. Şehre girer. *Bizanslı Beyaz Güvercin*'de Hamza Bey Fâtih'e şehir hakkında bilgi verir. Kozanoğlu ve Şapolyo Fâtih'i, tebaasını bağışlayan kişi olarak sunar. Hattâ Şapolyo efsâne olan Fâtih şehirde ilerlerken genç kızların kendisine çiçek atması motifine yer verir. İlk eser *Şimal Rüzgârı*'nda Fâtih'in İstanbul'a coşkulu girmesini anlatır. Bu tablolar Zonaro'nun resimlerinde anlatıldığı gibidir. Son romanlardaki şehre giriş ise Delacroix'nın tablolarındaki gibi vahşeti sembolize eden girişler gibidir.

Fâtih şehre girdiğinde doğru Ayasofya'ya gider. Nedim Gürsel, Fâtih'e "kızılma" imajının kendi kültüründen öte Bizans imparatoru Jüstinyen'den geldiğini gösteren bir sahne yaratır. Ayasofya gerisinde, bir sütun üzerinde şahlanan atı üzerindeki Jüstinyen sağ eliyle çok uzakları işâret ederken sol eliyle dünyâyı kıpkızıl bir elma olarak tutar. Fâtih bu heykeli sütûnün tepesinden indirtir. Ancak elma sembolünü unutamaz. (s. 97). Fâtih, Yeşim'in *Bizanslı Beyaz Güvercin*'e göre Ayasofya önünde bütün fetih ordusuyla berâber namaz kılar. Tan'ın *Cem Sultan*'ına göre ardından imparatorluk sarayına gider. Saray ve Bizans o derece haraptır ki meşhur beytin Farsçasını söyler: *Kayserlerin sarayında örümcekler perdedârlik ediyor / Efrasiyâb'ın kapısında baykuşlar nöbet borusu çalıyor.* (*Bizanslı Beyaz Güvercin*, s. 230) Arkadan şehrin îmârını emreder.

Kaleyi içten fethetmenin yolları

Fâtih edebî eserlerde dâima büyük bir güç içindedir. Ancak büyüklü fetih zaferi ardından yeni durumlar başlar. Fâtih'i değil de çok sonraki nesilleri etkileyecek durumun başlayacağı işâretleri, ilk Fâtih romanı *Şimal Rüzgârı*'nda görülür. Balkan felâketinden sonra yazılan romana göre fetih arkasından Fâtih'in yapacakları Ruslarca ve İtalyanlar/Vatikanlılarca merak konusu olur. Papa, Vesito isimli Katolik râhipten raporlar ister. Vesito, Konstantiniye'deki iyi, insânî, hoşgörülü idâreye dâir olumlu şeyler yazar. Buna karşılık Ortodoks papazı İşelyo, Ortodokslara Rus Kilisesi ve siyâsetinin hâkim olmasını isteyen Kief Siyâsî Encümeni'ne tavsiyelerde bulunur: Bu tavsiyelere göre gizli bir kol, Türklere birtakım alışkanlıklar kazandırmalıdır. Kendilerine yararlı, Türklere zararlı alışkanlıklar şunlardır: Türkler evlâtlarını beyzâde zihniyetiyle ticâret

ve sanâyiden uzak tutarak yetiştirirse, devlet ve milletin gençlik dönemi bittikten sonra halk fakir düşecek, üstelik ilerleyen zamânın gereklerini yerine getiremeyecektir. Veliâht ve diğer ileri gelenler ihtidâ etmiş yabancı kadınlarla evlenirlerse, bu, devlet sırlarının yayılmasına yol açacaktır. Bizans'ı çökerten hurâfeler İslâmiyet'ten geliyormuş gibi yayılırsa, Türkler din ile bâtılı birleştirecek ve gerçek İslâmiyet'ten uzaklaşacaklardır. Bütün bunlarla Türk devleti içten içe yıkılmaya yüz tutacak, Fâtih'in Bizans'ı fethetmesinin intikâmı da alınacaktır. Bu içten yıkma hareketi 1914'lerin Türkçü anlayışında Osmanlı'yı tehlikeli bir karışım olarak görmenin, Osmanlı'nın içinde Türk'ün gerçek itibârını îade etmek için gösterilen gayretin kültür planına aksetmiş şeklidir. Emre Kongar'ın *Hocaefendi'nin Sandukası*'na göre ise başta Papa ve diğer Latinler, Doğu Roma'nın başına gelenlerin bir gün Batı Roma'nın başına gelmesinden korkup Fâtih'in öldürülmesi karârını alırlar. Fâtih'in eceliyle ölmeyip Venedikli doktoru İakopo Paşa (Yâkup Paşa) tarafından yavaş yavaş zehirlenmesi husûsunda anlaşılır. Böylece Fâtih, İakopo Paşa'nın elinde kendisini ölüme göterecek bir zehirlenme süreci içine girer. Râgıp Yeşim'in *Kızıl Elma*'sında Fâtih ölünce, Gedik Ahmet Paşa'nın adamları ve İtalya'daki câsus grubu Türkiye'ye geri döner.

Ele aldığımız yirmi iki eserde Fâtih böyle bir hayat çizgisine sâhip olur. Ancak hiçbir roman, Fâtih'i büyüklüğü oranında güçlü bir Fâtih portresi, icrâat hikâyesi ile ortaya koyamaz. Ona belki en büyük tebcîli Türkçe ile Türk halkı yapar. Ona âit bir sıfatı, ona âit bir isim hâline getirir: Fâtih Sultan Mehmet!...

Kaynakça

İncelenen romanlar

- Coral, Mehmet, *Bizans'ta Kayıp Zaman/Başka Bir İstanbul'un Öyküleri*, İstanbul: 2003, Doğan Kitap, 158 s.
- Konstantiniye'nin Yitik Günceleri*, İstanbul: 2003, Doğan Kitap, 125 s.
- Çıracıoğlu Vecdi, *Kara Büyülü Uyku*, İstanbul: 1998, İthaki Yayınları, 159 s.+resimler.
- Erman, Nevzat, *Beyazateş Adası*, İstanbul: 1998, Telos Yayınları, 258 s.
- Danışman, Zuhûrî, *Fâtih Sultan Mehmed, c.I-VI*, İstanbul: 1969-71, Z. Danışman Yayınevi, sırayla, 224, 256, 255, 208, 208, 213 s.
- Gürsel, Nedim, *Boğazhesen Fâtih'in Romanı*, İstanbul: 1995, Can Yayınları, 244 s.
- Kongar, Emre, *Hoca Efendi'nin Sandukası*, İstanbul: 1989, Remzi Kitabevi, 168 s.
- Kozanoğlu, Abdullah Ziyâ, *Fâtih Feneri*, İstanbul: 1952, Türkiye Basımevi, 363 s.
- Moralızâde, Vassaf Kadri, *Şimal Rüzgârı*, Yayına Hazırlayan: Zeki Taştan, Ankara: 2006, 110 s.

- Sertelli, İskender Fahri, *Bizans'ın Son Günleri, İstanbul'u Nasıl Aldık?* İstanbul: 1930, Muallim Ahmet Hâlit Kütüphanesi, sırasıyla 142, 158 s.
- Sepetçioğlu, Mustafa Necâti, *Fâtih Üçlemesi: Ebemkuşağı, Sabır, Gece Vaktinde Gündönümü*, İstanbul: 1980, İrfan Yayınları, sırayla 359, 341, 373 s.
- Şapolyo, Enver Behnan, *Fâtih İstanbul Kapılarında*, İstanbul: 1965, Refet Zaimler Yayınevi, 159 s.
- Tan, Turhan, *Cem Sultan*, İstanbul: 1933, 296 s.
- Akından Akına*, İstanbul: 1960, İnkılâp Kitabevi, 254 s.
- Tepedelenlioğlu Nizâmettin Nazif, *Karadavut*, 1928.
- Tülbentçi Feridun Fâzıl, *İstanbul'un Fethi / Fâtih İstanbul Kapılarında*, İstanbul: 1959, İnkılâp Kitabevi, 2. b., 276 s.
- Yeşim, Râgıp Şevki, *Bizanslı Beyaz Güvercin*, 1964, Türkiye Yayınevi, 236 s.
- Kızilelma*, İstanbul: 1971. 200 s.
- Yılmaz, Durali, *Aziz Sofi*, İstanbul: 1976, Çığır Yayınları, 195 s.

